

BARNEOMBUDET

OG LIKESTILLING

Id: 323-00

3/9-08

Saksnr: 2008/02106-053

Barne- og likestillingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Deres ref:

Vår ref:
08/01055-2

Saksbeh:
Kari Jevne

Arkivkode:
008;O;BO

Dato:
01.09.2008

Høringssvar: Barnelovutvalgets forslag til endringer i barneloven

Vi viser til brev datert 09.05.08 der barnelovutvalgets forslag til endringer i barneloven, NOU 2008:9 Med barnet i fokus, sendes på høring.

12. november 2007 presenterte Barneombudet sine erfaringer, synspunkter og anbefalinger i forhold til hvordan man kan bedre rettighetene til barn med foreldre i to hjem i et møte med barnelovutvalgets leder Asbjørn Strandbakken og utvalgets sekretær Henning Jacobsen. I etterkant av møtet ble notatet "Barneloven – med barnet i fokus" oversendt til utvalgets medlemmer. Notatet er tilgjengelig på Barneombudets nettsider, www.barneombudet.no

Barneombudets perspektiv

Barneombudets rolle er å være talerør for barn og barns behov. I følge Ombudets lov og instruks skal Ombudet arbeide for at barns behov, rettigheter og interesser blir tatt tilbørlig hensyn til på alle samfunnsområder. Ombudet skal særlig følge med i at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt, og at norsk rett samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barnets rettigheter.

I saker som gjelder barn med foreldre i to hjem, er Ombudets rolle å sette fokus på barnets behov. Ombudets utgangspunkt er at barn skal ha rett til forutsigbar, ansvarlig og likeverdig medvirkning fra begge foreldre gjennom hele oppveksten. For de fleste barn er god kontakt med begge foreldre etter samlivsbrudd et ønsket gode. For noen barn kan kontakt være til skade. Det avgjørende i disse sakene må alltid være hva som er best for barnet. Ombudet mener det er maktpåliggende at et barns behov aldri må vike for hensynet til likestilling eller foreldrerettferdighet.

Skal man lage regler som fokuserer på barnets beste, er kunnskap om hvilke forhold som øker risikoen for en negativ utvikling hos barna viktig. Kari Moxes påpeker i sin bok *Skånsomme skilsmisser* (2003) at det er internasjonal enighet blant forskere om at forandringene som barna utsettes for når foreldrene skilles, er risikofaktorer for barna. Jo flere forandringer barna utsettes for, desto større er belastningen for barna. De viktigste forandringene ved samlivsbrudd er:

- Forandringer i familiens materielle og sosiale rammer (bl.a. flytting fra kjernefamiliens bolig, svekkelse av økonomien i barnas hushold)
- Forandringer i barnets familierelasjoner (bl.a. endringer i relasjonen til foreldrene, søsken, besteforeldre, utvikling av nye relasjoner til steforeldre)
- Forandring av barnets posisjon i familien (konflikter mellom barnets foreldre, foreldergjøring av barnet, individualisering av barnet)

Et vedvarende høyt konfliktnivå mellom foreldrene er den enkeltfaktoren som forskning mest entydig peker ut som en risiko for barnet.

Lovgivning er et viktig element i forhold til det å lage gode ordninger for barn med foreldre i to hjem. Forhandlingene mellom foreldre skjer imidlertid ikke i et vakuum, det påvirkes av samfunnet omkring, og her er forhold knyttet til kjønnsroller og arbeidsliv sentrale faktorer. Det er også viktig å se på hvordan praktiske og økonomiske forhold virker inn på de løsningene foreldre lager for barna. Et mål må være at det er barnets behov som settes i sentrum, og at regelverk og praktiseringen av dette i størst mulig grad bidrar til et barnefokus.

Barneombudets merknader til NOU 2008:9

Kapittel 5. Begrepsbruken i barneloven

Utvalget drøfter i kapittel 5 begrepsbruken i barneloven. Begreper er ofte symbol- og verdiladede, hvilket gjør begrepsbruk viktig. Det er derfor interessant at utvalget drøfter alternativer til de begrepene som brukes i barneloven i dag, som 'bosted' og 'samvær.'

Barneombudet deler utvalgets oppfatning om at innholdet i barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær, med unntak av § 35 (som i visse tilfeller gir mor foreldreansvaret alene) i utgangspunkt er kjønnsnøytralt. At det kan forekomme kjønnskjevhet i praktiseringen av barnelovens bestemmelser, er imidlertid på det rene, da de fleste barn bor fast hos mor. Barneombudet mener det er i barnas interesse at loven signaliserer at foreldre er likeverdige, og at det er i barnas interesse at begge foreldre bidrar positivt til barnets utvikling og trygghet. Likeverdighet handler, slik Ombudet forstår det, ikke millimeterrettferdig fordeling av barnas tid, men retten og plikten til en ansvarlig medvirkning fra begge foreldre.

Det er mange forhold som virker inn på de beslutninger foreldre tar knyttet til foreldreansvar, bosted og samvær. Ombudet mener at det er viktig å se på hvordan begrepsbruk kan virke inn på løsninger, men er enig med utvalget i at det ikke foreligger alternative begreper som vil tilføre noe nytt i vesentlig grad.

Kapittel 6 Barnets beste

Både FNs barnekonvensjon artikkel 3 og barneloven slår fast at avgjørelser som gjelder barn først og fremst skal rette seg etter hva som er best for barnet. Barneombudet mener dette er et grunnleggende prinsipp. Det er det enkelte barns behov som skal være i sentrum for bestemmelser både foreldre og det offentlige tar i barnefordelingssaker.

Begrepet barnets beste er mye brukt og mye diskutert. Det er også et begrep som lett kan bli intetsigende og bli brukt uten at man har en klar forståelse av hva som menes eller vektlegges når det vises til at barnets beste må være avgjørende. Å ha informasjon om ulike forståelser av begrepet er derfor svært viktig. Ombudet mener derfor det er svært nyttig at utvalget har valgt å gå nærmere inn på innholdet i begrepet barnets beste. Barneloven har ikke i dag noen veiledende momenter inntatt i lovteksten om hva som er til barnets beste, og utvalget drøfter om dette bør gjøres. Det drøftes også om momenter domstolen legger vekt på i avgjørelser barnets om bosted, bør inntas i lovteksten. Ombudet er enig med utvalget i at det er viktig at det overordnede prinsippet om barnets beste ikke svekkes. Ombudet mener derfor den generelle bestemmelsen om barnets beste i § 48 ikke bør defineres nærmere.

Barneombudet får imidlertid en del henvendelser fra foreldre som ønsker informasjon om hvilke momenter domstolene vektlegger i saker om barnets bosted. Det kan derfor anføres at det kan være pedagogisk at man tar momentlisten som er benyttet i domstolen inn i lovteksten i barneloven, samtidig som det presiseres at momentlisten ikke er uttømmende. Her kan man se hen til § 43 om samværsrett, hvor det listes opp en rekke momenter som skal vektlegges ved avgjørelser om samvær. En løsning kan i så fall være at det overordnede prinsippet om barnets beste beholdes i § 48, og at momentlisten fra domstolen for eksempel tas inn i § 36, 2. ledd om barnets bosted. På denne måten vil både momentene fra domstolen være synlige både i bestemmelsen om samvær og bestemmelsen om barnets faste bosted.

Et alternativ til å innta momentene fra domstolen i § 36, 2. ledd kan være at momentlisten fra domstolene gjøres lett tilgjengelig på nettsider, i informasjonsmateriell til foreldre. Familiekontorene bør også være oppdatert på domstolenes vurderinger i disse sakene. I rettsavgjørelser kan det også være viktig at det kommer klart fram hvilke momenter og holdepunkter man vektlegger når begrepet barnets beste benyttes.

Barneombudet er i tvil om hvilken løsning som er best. Begrepet barnets beste er under kontinuerlig utvikling og diskusjon, og de kan anføres at å innta momenter fra domstolen i barneloven gir lite fleksibilitet. Barneombudet mener det avgjørende er at informasjon om hva som vektlegges i disse sakene er lett tilgjengelig.

Konklusjon: Barneombudet mener begrepet barnets beste ikke defineres nærmere i barneloven generelle bestemmelse om barnets beste i § 48. Informasjon om ulike momenter knyttet til barnets beste-vurderinger bør gjøres bedre tilgjengelig.

Kapittel 7 Foreldreansvaret

Foreldreansvaret handler om en plikt for foreldre til å dra omsorg for barnet og en rett til å ta avgjørelser på vegne av barnet i personlige forhold, det være seg avgjørelser om personlige forhold, vergemål, medisinsk behandling, utstedelse av pass, valg av type skole, samtykke til adopsjon, navnevalg, ekteskapsinngåelse, innmelding i trossamfunn, samtykke til medisinske inngrep og flytting utenlands. Foreldreansvaret må ses i sammenheng med de beføyelser som ligger til den forelderen bor fast hos, ofte kalt bostedskompetansen eller bostedsmyndigheten, dvs. avgjørelser om hvor i landet barnet skal bo, om barnet skal gå i barnehage og andre større avgjørelser i dagliglivet.

Rett til samvær, er ikke knyttet til foreldreansvaret; en forelder som ikke har del i foreldreansvaret kan altså ha rett til samvær. Foreldreansvaret er også uavhengig av plikten til å forsørge barnet. Den som ikke bor sammen med barnet vil måtte betale barnebidrag, uansett om man har del i foreldreansvaret eller ikke.

7.2 Felles foreldreansvar uavhengig av om foreldrene er gift eller har bodd sammen ved fødselen?

Hvis foreldrene verken er gift eller bor sammen ved barnets fødsel, har mor i dag foreldreansvaret alene. I dag fødes ca. 11 prosent av hvert årskull av enslige mødre (SSB, 2007). Utvalget drøfter om det er grunnlag for å endre denne regelen, slik at utgangspunktet er at foreldre har felles foreldreansvar uavhengig av foreldrenes tilknytning til hverandre på fødselstidspunktet. Utvalget har delt seg i et flertall som ønsker å opprettholde dagens regel og et mindretall som ønsker å innføre felles foreldreansvar til alle foreldre.

Barneombudets synspunkter hvis foreldreansvaret inneholder de samme beføyelser som i dag:

Barneombudet ser at det er momenter som taler både for og mot en innføring av felles foreldreansvar til fedre som ikke bodde sammen med barnets mor ved fødselen.

Barneombudet er i utgangspunktet positiv til at alle fedre skal få del i foreldreansvaret, også de som ikke er gift eller samboende med barnets mor ved fødsel. Dette gir et signal om at barnet har rett til en likeverdig deltakelse fra begge foreldre, uavhengig av foreldrenes sivile status. Felles foreldreansvar i disse tilfellene bør imidlertid knyttes opp til aktiv handling fra far. Barneombudets støtter dermed mindretallets subsidiære forslag. Dette innebærer at far får del i foreldreansvaret når han aktivt melder at han ønsker å ta del i det ansvar og rettigheter som følger foreldreansvaret, med mindre barnets mor kommer med reelle innsigelser som tilsier at det kan være til barnets beste at far ikke har del i foreldreansvaret innen en gitt frist. Ombudet har vært i tvil om hvem som bør ha søksmålsbyrden hvis mor motsetter seg felles foreldreansvar. Å gå til søksmål er en belastning for begge parter. Reelle hensyn tilsier imidlertid at man må ta hensyn til den påkjennning en fødsel og omsorg for barn innebærer. Søksmålsbyrden bør derfor ligge hos far.

Det er viktig at det gis god informasjon om hvilke plikter og rettigheter som følger av foreldreansvaret. Det er videre viktig at det kommer tydelig fram at foreldres rett til samvær ikke er avhengig av om man har foreldreansvar. Videre at plikt til å betale bidrag heller ikke er knyttet til foreldreansvaret. Familievernkontoret bør kunne veilede fedre som er usikre på om de ønsker å ta del i foreldreansvaret.

Barneombudets synspunkter hvis innholdet i foreldreansvaret utvides:

I høringsnotatet foreligger det forslag om at retten til å bestemme hvor i landet barnet skal bo, skal ligge under beføyelsene i foreldreansvaret. Hvis innholdet i foreldreansvaret utvides slik at retten til å bestemme innenlands flytting legges inn under foreldreansvaret, mener Barneombudet at dagens regel om at mor får foreldreansvaret alene hvis foreldrene ikke bor sammen ved barnets fødsel bør opprettholdes.

Konklusjon: Under forutsetning at foreldreansvaret har de samme beføyelser som i dag, mener Barneombudet fedre som ikke bor sammen med barnets mor ved fødselen bør få del i foreldreansvaret. Det bør kreves en aktiv handling fra far.

Obligatorisk mekling for foreldre som ikke har bodd sammen.

Ombudet mener det bør innføres krav om obligatorisk mekling, også for foreldre som aldri har bodd sammen. Barneombudet mener dette gir et signal om at barnet er et felles anliggende, selv om foreldrene ikke bor sammen. I dag må gifte eller samboende foreldre med barn under 16 år møte til mekling ved samlivsbrudd, jf. barneloven § 52.

Barneombudet har noen tanker om hvordan det kan organiseres. Mekling bør skje innen en fastsatt tid (for eksempel innen barnet er 6 måneder, 9 måneder eller 1 år).

Det er viktig at foreldrene oppfordres til å etablere samværsordninger for barnet raskt. Samtidig er det viktig at det ikke kreves mekling for kort tid etter fødselen. Et virkemiddel det kan være mulig å vurdere for å få foreldrene til å møte til mekling, er å knytte det til retten til utvidet barnetrygd. Den barnet bor hos fast bør kunne få utvidet barnetrygd med en gang, men kan miste retten til utvidet trygd hvis hun/han ikke møter til en times mekling innen den fastsatte fristen. Den barnet ikke bor fast hos må få innkalling i god tid. Meklingsattest må imidlertid kunne utstedes hvis bare en av personene møter opp. Foreldrene må selv avtale meklingstime, men må få informasjon at mekling er et krav og et skriftlig varsel dersom mekling ikke er gjennomført innen fristen, slik at man kan "reparere" manglende mekling ved å be om mekling når utvidet barnetrygd er stoppet.

Konklusjon: Det bør innføres obligatorisk mekling også for foreldre som aldri har bodd sammen.

7.3 Samtykke til helsehjelp

Rett til å samtykke til helsehjelp til barn under 16 år, er knyttet til foreldreansvaret. Har begge foreldre del i foreldreansvaret, skal begge foreldre samtykke til helsehjelp for barnet. Barneombudet har mottatt mange henvendelser som tyder på at en del barn ikke får nødvendig helsehjelp fordi en av foreldrene ikke samtykker. Det vises i den forbindelse til brev fra Barneombudet til Helse- og omsorgsdepartementet datert 01.12.2006.

Utvalget har fått i mandat å vurdere hvordan disse problemstillingene kan løses, og foreslår at det skal være tilstrekkelig med samtykke fra én forelder når helsehjelp til barnet framstår som nødvendig. Utvalget mener den som motsetter seg behandlingen må ta initiativ til å få brakt spørsmålet inn for retten.

Barneombudet er svært tilfreds med at det nå gripes tak i denne problemstillingen. Barneombudet ser imidlertid et par utfordringer knyttet til løsningen utvalget har funnet. Ombudet stiller for det første spørsmål ved om det er hensiktsmessig at en uenighet mellom foreldrene knyttet til helsehjelp for barnet skal løses av domstolene som førsteinstans. Det kan synes både konflikteskalerende og økonomisk belastende å måtte bringe inn denne typen spørsmål for retten.

Ombudet foreslår at uenighet knyttet til om barnet skal få en type helsehjelp i stedet bør kunne bringes inn for et forvaltningsorgan med særlig kompetanse på helsespørsmål, eksempelvis helsetilsynet i fylket.

Ombudet ser for det andre noen utfordringer knyttet til forslaget om at helsehjelp skal kunne påbegynnes til tross for at en forelder motsetter seg helsehjelpen. Ombudet har derfor vurdert om det bør være et krav om at en annen instans enn ansvarlig helsepersonell bør foreta en vurdering før behandling påbegynnes. Barneombudet ser både fordeler og ulemper ved at helsehjelpen skal kunne påbegynnes, også i de tilfeller det er uenighet mellom foreldre. Det kan finnes både saklige og irrasjonelle grunner for å motsette seg en aktuell behandlingsform. Barneombudet vil legge avgjørende vekt på hensynet til barnets behov for å få igangsatt en behandling. Det bør derfor ikke stilles krav om en vurdering fra en annen instans før behandlingen påbegynnes. Det bør imidlertid være mulig å få en rask avklaring fra klageorganet.

Utvalget foreslår at helsehjelpen skal kunne påbegynnes hvis ansvarlig helsepersonell mener medisinsk behandling er nødvendig eller hensiktsmessig. Det foreslås videre at det skal utformes klare regler for når disse kriteriene anses som oppfylt.

Ombudet er enig i behovet for at det skal utformes klare regler. Det er her bl.a. behov for en avklaring på hva som menes med nødvendig eller hensiktsmessig medisinsk behandling og hvordan dette stiller seg i forhold til begrepet 'nødvendig helsehjelp' i pasientrettighetsloven. Barneombudet er opptatt av at psykisk helsehjelp bør omfattes, og at terskelen ikke bør være for høy i forhold til hva som skal anses for å være nødvendig eller hensiktsmessig. Relevante momenter kan bl.a. være knyttet til barnets behov for helsehjelpen, i hvilken grad helsehjelpen er faglig godt fundert og barnets egen oppfatning.

Konklusjon: Barneombudet støtter forslaget om at det skal være tilstrekkelig med samtykke fra én forelder når helsehjelp til barnet fremstår som nødvendig. Klageorgan i disse sakene bør være et forvaltningsorgan med særlig kompetanse på helsespørsmål.

7.4 De øvrige beføyelsene under foreldreansvaret

I vårt notat til barnelovutvalget peker vi på utfordringer knyttet til foreldreansvar for personvern:

”Barneombudet er i dialog med Datatilsynet for å se på utfordringer knyttet til at foreldre med foreldreansvar legger ut sensitiv informasjon om barnet på internett, f.eks. sakkyndige utredninger, rapporter fra BUP eller avgjørelser i rettsapparatet. Problem knyttet til sensitiv informasjon på internett gjelder både i saker der foreldrene har konflikter etter samlivsbrudd og i saker hvor barnevernet har tatt over omsorgen for barnet. I omsorgsovertakelsessaker vil foreldrene fortsatt inneha foreldreansvaret, selv om barnevernet har overtatt den daglige omsorgen. Kravet i personopplysningsloven er at den enkelte skal samtykke til publisering av bilder på Internett. For mindreårige vil de med foreldreansvaret ha kompetanse til å samtykke på vegne av barnet, samtidig som samtykke fra barnet selv også skal innhentes når det når en viss alder, jf bl.a. barns rett til selvbestemmelse.

Datatilsynet har gitt følgende innspill til Barneombudet om denne problematikken:

”Ut ifra personvern hensyn mener Datatilsynet at det bør kunne finnes en grense for hva foreldre kan samtykke til på vegne av sitt barn... Barnet, som en dag blir voksent og får venner og kanskje arbeidsgivere som googler, kan fort oppleve å bli innhentet av fortiden. Tilsynet er i tvil om alle foreldre er i stand til å forutsi og forstå konsekvensene av en Internettpublisering, og i noen tilfeller bør kanskje en fagmyndighet gis kompetanse til å stoppe publiseringen av hensyn til barnet.

Samtidig er vi oppmerksomme på at også retten til familieliv er en vesentlig menneskerettighet, slik at man må trå varsomt når det er snakk om å innskrenke foreldreansvaret. I disse sakene opplever Datatilsynet at dagens personvernlovgivning kommer til kort, og vi er derfor henvist til å finne skranker i annen lovgivning.”

Ombudet mener det er viktig å se på spørsmål som hvilke type avgjørelser foreldrene bør kunne ta på dette området. Hva ligger under daglig omsorg og hva ligger under foreldreansvaret? Hvor langt strekker dagens regelverk seg?

Barneombudet oppfordrer utvalget til å vurdere hvordan barn kan gis bedre beskyttelse i disse situasjonene.”

Utvalget ser at disse sakene kan reise særlige spørsmål og at det i mange tilfeller ikke er til barnets beste at opplysninger om barnet legges ut på internett. Utvalget mener imidlertid at eventuelle lovendringer bør skje gjennom personvernlovgivningen.

Barneombudet ber departementet, i samarbeid med Justis- og politidepartementet, som er ansvarlig for personvernlovgivningen, iverksette tiltak for å sikre barns interesser i disse sakene.

Konklusjon: Barneombudet ber departementet iverksette tiltak for å ivareta barns interesser når foreldre legger sensitiv informasjon ut på internett.

7.5 Særlig om grunnskoleopplæring ved to skoler

Barneombudet ser det som svært positivt at utvalget har drøftet utfordringer knyttet til spørsmål om barn skal kunne gå på to skoler eller i to barnehager, og deler mange av de vurderingene utvalget kommer med i forhold til denne problemstillingen.

Ombudet mener det i utgangspunktet er foreldre som ikke bor sammen som må tilpasse seg barnets behov, slik at barn får en enklest mulig hverdag. Et barn må få leve et helhetlig liv med venner og fritidsaktiviteter, selv om foreldrene bor i to ulike hushold.

I likhet med utvalget, kjenner Ombudet ikke til forskning som entydig konkluderer i forhold til i hvilken grad barnet tar skade av å gå i to barnehager / gå på to skoler. Kari Moxnes påpeker imidlertid i sin bok *Skånsomme skilsmisser* (2003) at det er internasjonal enighet blant forskere om at forandringene som barna utsettes for når foreldrene skilles, er risikofaktorer for barna. Jo flere forandringer barna utsettes for, desto større er belastningen for barna. Videre viser forskning om delt bosted at en forutsetning for at dette skal kunne fungere bra for barna, er at foreldrene bor i nærheten av hverandre, at barna bør gå på en skole eller barnehage og kunne opprettholde kontakt med venner og delta i fritidsaktiviteter fra begge hjem. I lys av dette, legger Barneombudet til grunn at det svært unntaksvis vil være til barns beste å skulle gå på to skoler eller i to barnehager når foreldrene ikke bor sammen.

Konklusjon: Barneombudet deler utvalgets vurderinger knyttet til det å gå på to skoler eller i to barnehager -, og mener slike ordninger svært unntaksvis kan være til barnets beste.

Kapittel 8 Bostedskompetansen

Etter barneloven § 37 kan den barnet bor fast hos treffe avgjørelser som gjelder "vesentlige sider" ved omsorgen for barnet, herunder spørsmål om barnet skal være i barnehage, hvor i landet barnet skal bo og andre større avgjørelser i dagliglivet. Disse beføyelsene blir ofte omtalt som bostedskompetansen eller bostedsmyndigheten.

Barneombudet mottar mange henvendelser fra foreldre som er uenige i forhold til flytting, og vår erfaring er at flytteretten er den mest omstridte faktoren i bostedsmyndigheten. Ombudet mener det er behov for tiltak i forhold til de utfordringer flytting med barnet fører med seg. Utvalget skisserer tre ulike løsninger: 1) Utvalgets flertall foreslår av at kompetansen til å kunne foreta flytting med barnet gjøres til en del av foreldreansvaret. Dette betyr at begge foreldrene skal samtykke til flytting med barnet dersom samvær vil bli vesentlig vanskeligere etter at barnet har flyttet. Samtykke skal likevel ikke kreves dersom det er best for barnet å flytte. 2) Utvalgets ene mindretall foreslår av at flytting fortsetter å ligge under bostedskompetanse, men at man innfører en varslingsplikt. 3) Utvalgets andre mindretall foreslår at reglene forblir som i dag, og at det ikke skal innføres en varslingsplikt.

Ombudet ser fordeler og ulemper ved alle alternativene. Slik Barneombudet ser det, er det flest fordeler knyttet til forslag 2) flytting innenlands forblir under bostedskompetansen men at det innføres en varslingsplikt. Ombudet støtter derfor dette forslaget.

En begrunnelse for dette er at det vil være vanskelig å avgjøre når samtykke skal være nødvendig, jf flertallets forslag. Hvor går grensen for at samværet blir "vesentlig vanskeligere" og når skal man kunne si at det ikke er nødvendig med samtykke fordi flytting er til barnets beste? Ombudet er bekymret for at dette kan føre til stor usikkerhet hos foreldrene og dermed kan være konflikt drivende. En økt rettliggjøring av disse konfliktene er slik Ombudet ser det ikke ønskelig. En annen ulempe ved forslag 1) er at det kan være mulig for en forelder å ikke samtykke til flytting, samtidig som det ikke er et krav om at samværsforelderens ved å nekte flytting må overta omsorgen for barnet. På denne måten kan passivitet premieres, noe Ombudet finner betenkelig. Søksmålsbyrden bør slik Ombudet ser det ligge på den som nekter barnet å flytte. I dette må det også ligge en forventning om at samværsforelderens ber om at barnet skal bo fast hos ham/henne, hvis han/ hun nekter at barnet flytter med bostedsforelderens.

Barneombudet mener videre man må kunne forvente god planlegging når et barn er involvert i en flytting. En varslingsplikt vil kunne ivareta dette aspektet. Videre vil det gi samværsforelderens tid til å vurdere konsekvensene av en eventuell flytting for barnet og eventuelt kunne bringe spørsmålet om hvor barnet skal bo inn for domstolen. Hvis samværsforelderens bringer saken inn for domstolen, må det kunne forventes at en midlertidig avgjørelse om barnets bosted må kunne fattes av domstolen før barnet flytter. Det bør også være mulig at søksmålet bortfaller, hvis planen om å flytte blir omgjort.

For barnet kan det også innebære endringer i samværet hvis samværsforelderens flytter. Barneombudet mener derfor departementet bør se på om det bør innføres en varslingsplikt hvis samværsforelderens flytter, slik at eventuelle behov for endring av samværsavtalen kan vurderes.

Barneombudet mener familiekontorene kan ha en viktig rolle ved konflikter knyttet til flytting. Ombudet mener derfor en god løsning kan være at det innføres et krav om mekling, ved uenighet om flytting. Her kan det også legges til rette for høring av barnet, jf barneloven § 31.

En måte man praktisk kan ivareta varslingsplikten og krav om mekling på, er at flyttemeldingen for barnet skal underskrives av begge foreldrene. Hvis begge skriver under, viser dette at varslingsplikten er oppfylt og folkeregisteret kan akseptere flyttemeldingen. Hvis samværsforelderens ikke skriver under, vil krav om mekling utløses. Flytting vil så innen en gitt tidsfrist kunne godtas av folkeregisteret med en underskrift, når kopi av meklingsattest ligger ved. Barneombudet mener en slik løsning vil kunne ivareta varslingsplikten, samtidig som det åpnes opp for at foreldrene vil kunne få bistand fra familiekontoret ved uenighet.

Målet med mekling vil være å diskutere alternative samværs- og/eller bostedsløsninger, og også gi rom for å kunne gå til sak for å stanse flytting hvis samværsforelderens ønsker at barnet flytter til ham/henne.

Det bør åpnes for at det kan gjøres unntak for varslingsplikt og mekling i spesielle tilfeller hvor det klart vil være til barnets beste å flytte raskt.

Konklusjon: Barneombudet mener flytting innenlands bør ligge under bostedskompetansen. Det bør innføres en varslingsplikt og krav om mekling ved uenighet.

Subsidiær uttalelse

Hvis departementet støtter flertallets forslag om at avgjørelser knyttet til flytting skal inn i foreldreansvaret, ønsker Ombudet å peke på følgende: Det bør lages gode retningslinjer for hva som skal til for at samværet skal anses som vesentlig vanskeligere og for hvilke momenter som skal legges til grunn for at flytting er til barnets beste. Hva er ”kortere avstander”? Barne Lovsutvalget viser til at praksis knyttet til praktiseringen av barneloven § 46 kan være relevant, men gjør ikke rede for hva denne praksisen innebærer. Dette bør avklares nærmere. Videre bør det avklares om hvilken instans som skal gjøre disse vurderingene. Er det folkeregisteret som skal vurdere om det er tilstrekkelig med en underskrift på flyttemeldingen, eller skal alle flyttemeldinger som mangler underskrift fra begge foreldre gå til domstolen? Dette er kompliserte forhold som bør avklares tydelig for at regelen utvalgets flertall foreslår kan gi en forutsigbarhet for barn og foreldre.

8.4 Rettslig prøving av flyttespørsmålet

Hvis kompetansen til å avgjøre flytting innenlands legges inn i foreldreansvaret, støtter Barneombudet flertallets forslag om at retten etter forutgående mekling bør gis kompetanse til å avgjøre konkrete tvister knyttet til flytting uten at dette betyr at felles foreldreansvar skal måtte opphøre.

8.5 De øvrige beføyelsene under bostedskompetansen

Utvalget har vurdert om det bør gjøres endringer i de øvrige beføyelsene under bostedskompetansen, dvs. spørsmål om barnehage og andre større avgjørelser i dagliglivet. Utvalget har konkludert med at det ikke er grunnlag for noen endringer.

Barneombudet ønsker primært at bostedskompetansen skal ha samme innhold som i dag.

Subsidiært ønsker Barneombudet å drøfte om det er hensiktsmessig å opprettholde en egen bostedskompetanse hvis flytting innenlands overføres til foreldreansvaret. Hva som ligger i ”andre større avgjørelser” synes noe uklart. Ombudet antar at beslutning om å gå på SFO ligger under ”andre større avgjørelser,” men ser gjerne at departementet tydeliggjør dette. Kjernen i bostedskompetansen blir dermed avgjørelser knyttet til barnehager/ SFO, i praksis avgjørelser om barnet skal gå i barnehage/på SFO og hvem de ansatte skal forholde seg til ved uenighet mellom foreldre.

Ombudet har mottatt henvendelser fra barnehager som er usikre på hvordan de skal forholde seg når foreldre er uenige om forhold knyttet til barnehagen, hvem som skal kunne hente etc. I følge Rundskriv F-08/2006, merknader til barnehageloven, skal barnehagen i slike tilfeller forholde seg til den/de barnet for fast hos. Om lignende retningslinjer finnes i forhold til skolen, kjenner ikke Barneombudet til. En kan imidlertid også tenke seg at det kan oppstå konflikter knyttet til hvem som skal hente også på skolen og på SFO.

Klare retningslinjer for skolen kan være en fordel i slike tilfeller, slik at skolen ikke blir fanget, eller blir en del av foreldrenes konflikt.

Grunnskole er i dag obligatorisk, mens det er frivillig å gå i barnehage og i SFO. For Barneombudet er det avgjørende at den barnet bor fast hos, skal kunne bestemme om barnet skal gå i barnehagen eller SFO.

Konklusjon: Ombudet mener at beføyelsene under bostedskompetansen bør opprettholdes, også hvis flyttekompetansen blir del av foreldreansvaret.

Kapittel 9 Samvær

Utvalget har vurdert om det skal gjøres endringer i regelverket om samvær. Utvalgets flertall mener at dagens regel om "vanlig samværsrett" bør opprettholdes, men slik at samværet utvides. Utvalgets mindretall mener at regelen om "vanlig samværsrett" bør tas ut av barneloven.

Barneombudet ser at det kan være fordeler og ulemper knyttet til begge forslagene, men støtter forslaget fra mindretallet om at "vanlig samværsrett" bør tas ut av barneloven. Barneombudet mener dette vil bidra til å gjøre foreldrenes forhandlingsutgangspunkt mer likeverdig og at det vil styrke fokuset på å lage avtaler som er tilpasset det enkelte barnet.

Viktige momenter i vurderingen av hva slags samvær og bosted som er best for barnet, er hensynet til best mulig foreldrekontakt, hvor gammelt barnet er, barnets tilknytning til nærmiljøet, reiseavstanden mellom foreldrene og eventuelle andre forhold som kan være av betydning, jf barneloven, § 43. Det bør vurderes å legge til foreldrenes samarbeidsevne og barnets tilknytning til foreldrene som momenter i oppramsingen i § 43.

Konklusjon: Barneombudet mener begrepet "vanlig samværsrett" bør tas ut av barneloven.

Subsidiær uttalelse

Hvis utvalgets flertall får støtte for at begrepet "vanlig samværsrett" skal opprettholdes, ønsker Ombudet subsidiært å peke på noen utfordringer knyttet barnebidrag og økonomiske forhold som følge av at samværet utvides. Barneombudet er i utgangspunktet positiv til at samvær utvides. Utvidelsen av samværet slik det foreligger i forslaget innebærer fem overnattinger per 14. dag eller ti overnattinger i måneden. Dette fører til at vanlig samværsrett vil gå over fra samværsklasse 2 til samværsklasse 3. Barneombudet mener forslaget om utvidelse av samværet må ses i sammenheng med forslagene til endringer i barnebidragsregelverket, jf Ot.prp. nr. 69 (2007-2008).

I Ot.prp. nr. 69 (2007-2008) foreslås det at bokostnader til samværsforelderens skal inkluderes i samværsfradraget, hvis det er samvær i mer enn ni netter. Begrunnelsen for dette er at barnet har krav på en rimelig bostandard også hos samværsforelderens. Det er viktig at det legges til rette for et kvalitativt godt samvær. Forslaget innebærer imidlertid at samværsfradraget ved overgang fra samværsklasse to til tre for eksempel for en 11 åring vil øke med over 900 kroner, fra kr 1.030 (samværsklasse 2) til 1.970 (samværsklasse 3). Dette vil kunne svekke økonomien til den barnet bor fast hos, samtidig som ingen faste utgifter føres over på samværsforelderens.

Barneombudet er bekymret for at barnelovutvalgets forlag til utvidelse av samværet - i kombinasjon med forslaget om økt samværsfradrag i barnebidragsregelverket skal føre til større konflikter om samvær, og ber departementet se disse to regelverksendringene i sammenheng.

Se for øvrig Barneombudets høringsuttalelse om endringer i barnebidragsregelverket datert 04.04.2008.

Konklusjon: En eventuell utvidelse av 'vanlig samværsrett' må ses i sammenheng med forslaget om økt samværsfradrag i barnebidragsregelverket.

9.4 Særlig om samvær under tilsyn

Utvalget foreslår at rammen for samvær under tilsyn økes fra 16 timer i året til 32 timer. Barneombudet støtter at timetallet utvides. Tilsyn kan ha en viktig funksjon for å gjøre barnet trygt under samværet. Videre kan ordningen benyttes i en overgangssituasjon, der barnet og samværsforelderen skal opparbeide tillit. Utvidelsen forutsetter imidlertid at BUFetat tilføres tilstrekkelig ressurser, slik at tilsyn kan utføres uten at det går ut over andre arbeidsoppgaver familiekontorene skal utføre, eventuelt at BUFetat har midler til å lønne andre egnede tilsynspersoner.

Barneombudet vil også peke på utfordringer som oppstår når det ikke oppnevnes en offentlig tilsynsperson som skal utføre tilsynet. Tilbakemeldinger Ombudet har fått tyder på at det i disse sakene er uklart hvem som skal kunne bestemme tilsynspersonen og hvem som skal dekke utgiftene knyttet til tilsyn. Det synes også som det er usikkerhet hos foreldrene om hva som skjer hvis foreldrene ikke blir enige om en tilsynsperson. Skal barnet sendes på samvær uten tilsyn, eller bortfaller samværet i slike saker? Barneombudet oppfordrer departementet til å se på disse problemstillingene.

Konklusjon: Barneombudet støtter at rammen for samvær under tilsyn utvides. Ombudet ber departementet se nærmere på de utfordringer som oppstår når det ikke oppnevnes en offentlig tilsynsperson.

9.5 Samværsplikt

Utvalget vurderer om det skal innføres sanksjoner i forhold til foreldre som ikke overholder samværsavtalen. Utvalget konkluderer med at dette ikke bør gjøres. Barneombudet er enig i de vurderinger utvalget har lagt til grunn her, og støtter utvalgets forslag. Ombudet vil imidlertid peke på betydningen av forutsigbarhet for barnet. Vi ønsker i denne sammenheng å fremheve barneloven § 43 4. ledd om varsling i god tid hvis samværet som skal endres gjelder begge foreldre.

Konklusjon: Det bør ikke innføres sanksjoner overfor foreldre som ikke overholder samværsavtalen.

Kapittel 10 Delt bosted

Utvalget er bedt om å diskutere ulike problemstillinger knyttet til delt bosted. Barneombudet pekte i notatet til barnelovutvalget på at praktiske forhold kan være med på å påvirke hvilke bosteds- og samværsordninger man velger, og at det er viktig å rette fokus på slike forhold. Barneombudet mener blant annet det er problematisk at folkeregisteret ikke er åpen for at det kan registreres om barnet har delt bosted, slik at det blant annet kan sikres at begge foreldre skriver under på en flyttemelding. Det gir også praktiske utfordringer og har en uheldig signaleffekt at NAVs bidragskalkulator ikke kan beregne barnebidrag ved avtale om delt bosted. Det synes også som det er uklart hvor mye samvær man kan ha for å kunne bli definert som enslig forsørger og dermed ha rett på ytelser etter folketrygdloven kapittel 15. Se for øvrig notatet til barnelovutvalget fra november 2007.

Barneombudet er glad for at utvalget tar opp disse utfordringene og påpeker at uklare og/eller skjønnsmessige lovbestemmelser som både skaper usikkerhet og manglende forutsigbarhet er uønskelig. Ombudet håper derfor Barne- og likestillingsdepartementet, evt. i samarbeid med andre ansvarlige instanser, vil gripe tak i disse forholdene.

10.3 Hva bør være lovens utgangspunkt etter samlivsbrudd?

Etter barneloven § 36 kan foreldre avtale hvem barnet skal bo fast hos. Hvis foreldrene er enige, kan foreldrene avtale at barnet skal bo fast hos begge. Denne avtalefriheten drøftes av utvalget og det blir stilt spørsmål om loven bør ha delt bosted som utgangspunkt. Utvalgets flertall mener barneloven ikke bør ha noe utgangspunkt om delt bosted, mens utvalgets mindretall ønsker at delt bosted bør være bostedsløsningen hvis ikke annet er avtalt.

Barneombudet anbefaler å beholde dagens prinsipp om at avgjørelser knyttet til bosted, samvær og foreldreansvar først og fremst skal ta utgangspunkt i barnets beste. Ombudet støtter flertallets forslag til endring i ordlyd i § 36 første ledd, slik at det kommer tydeligere frem at foreldrene fritt kan avtale at barnet kan bo fast enten hos en av dem eller begge.

Barneombudet mener delt bosted kan fungere bra under visse betingelser - og henviser til forskningsgjennomgangen kapittel 4.3.2. Barneombudet fraråder imidlertid at delt bosted skal være hovedregelen i barneloven. Slik Ombudet ser det, kan man ikke si at én ordning, dvs. delt bosted, er best for alle barn uansett alder, personlighet og individuelle behov. Barn trenger individuelt tilpassede avtaler, og det er viktig at foreldre i mekling blir møtt med kompetanse og god informasjon om barns utvikling og behov på ulike alderstrinn. Ombudet mener også at delt bosted kan være problematisk for barn under 2 til 3 år, da dette kan være utfordrende i forhold til barnets tilknytning og kognitiv utvikling.

Konklusjon: Dagens prinsipp om at avgjørelser knyttet til bosted, samvær og foreldreansvar først og fremst skal ta utgangspunkt i barnets beste bør beholdes.

10.4 Domstolenes adgang til å kunne idømme delt bosted

Det er i dag ikke mulig for domstolen å beslutte at et barn skal ha delt bosted. Utvalget drøfter om det skal åpnes for at domstolene skal kunne idømme delt bosted og har en god gjennomgang av relevant forskning og relevante momenter. Barneombudet ser at det er mange gode argumenter både for og mot å endre dagens rettstilstand.

Barneombudet mener man vanskelig kan utelukke at det finnes tilfeller hvor delt bosted kan være barnets beste, selv om saken er tatt til retten. Skal man legge prinsippet om barnets beste til grunn, bør ikke loven være til hinder for én konkret omsorgsløsning. Barneombudet er dermed på linje med utvalgets flertall og mener det bør åpnes opp for at domstolene skal kunne idømme delt bosted. Det er imidlertid viktig at muligheten for å idømme delt bosted ikke bør ses på som en hovedregel, men heller som en snever unntaksregel. Barneombudet støtter dermed forslaget om at det må inntas et vilkår om særlige grunner i lovteksten. Det må ikke bli slik at retten dømmer for delt bosted fordi de tror det er et middel for å dempe konfliktene og en rettferdig løsning på problemet. Det er også viktig at de praktiske forholdene må ligge til grunn for en slik avgjørelse i retten, bl.a. i form av krav om at barnet kun skal gå på én skole, i én barnehage etc. Barneombudet mener også at en endring av barneloven på dette punktet kan ha en holdningsskapende effekt, ved at loven signaliserer at delt bosted er et legitimt omsorgsalternativ.

Konklusjon: Det bør åpnes for at domstolene skal kunne idømme delt bosted dersom særlige grunner tilsier det.

Kapittel 11 Tvangsfullbyrdelse

Utvalget blir bedt om å vurdere reglene om tvangsfullbyrdelse i et barneperspektiv. Barneombudet vil som et utgangspunkt påpeke at regelverket i tvangsfullbyrdsloven først og fremst er laget for ting, ikke for barn. Dette gir noen særlige utfordringer knyttet til regelverket.

Tvangsfullbyrdelse handler både om bruk av tvang ved tilbakeføring etter samvær og om tvang når domstolen har bestemt at barnet skal bo hos den andre forelderen og alle klagemuligheter er uttømt. I tillegg handler det om bruk av tvangsbót når samvær ikke gjennomføres som fastsatt i dom eller rettsforlik. Utvalget konsentrerer seg om utfordringer knyttet til tvang ved manglende gjennomføring av samvær. Det vurderes om det i tillegg til tvangsbót også bør åpnes opp for tvang ved at barnet fysisk hentes til samvær. Utvalgets flertall ønsker at også fysisk avhenting bør være tilgjengelig ved gjennomføring av avgjørelser (forlik etter avgjørelser i domstolen) av samvær, mens mindretallet ønsker å opprettholde tvangsbót som eneste tvangsmiddel i samværssaker.

Barneombudet ser at en regel om fysisk avhenting kan ha en preventiv effekt, og at det kan føre til at kontakt som er utviklingsfremmende for barnet ikke hindres. På den annen side kan det også være fare for at fysisk avhenting vil kunne være traumatiserende for barnet. I ytterste konsekvens kan myndighetene bidra til at et barn blir tvunget til et skadelig samvær. Det argumenteres med at en slik adgang til tvangsfullbyrdelse er i samsvar med anbefalingen fra CEFL og at umulighetsprinsippet vil fungere som en skranke og forhindre fysisk avhenting der barnet overfor namsmyndigheten har gitt klart uttrykk for at det ikke ønsker å ha samvær.

Barneombudet deler ikke utvalgets forståelse på dette feltet, da anbefalingen fra CEFL i følge utredningen er at "fullbyrdelse ikke skal finne sted hvis det er i strid med barnets beste (s. 86, vår understrekning)." Slik Ombudet leser dette, anbefales det en barnets beste-vurdering, noe som er noe annet enn en umulighetsvurdering. I kapittel 2.6 vises det til at samvær er "umulig" hvis det kan føre til alvorlige psykiske belastninger for barnet eller at barnet motsetter seg samvær. Det vises til at terskelen i praksis er høy. Dette har blant annet sammenheng med at et grunnvilkår for å konstatere at samvær er umulig er at den av foreldrene barnet bor hos lojalt og aktivt medvirker og oppmunttrer til samvær.

Ombudet mener det bør være en barnets beste-vurdering, og ikke en umulighetsvurdering, i saker om tvangsfullbyrdelse. Dette vil, slik Ombudet forstår det, være i overensstemmelse med artikkel 3 i barnekonvensjonen og med anbefalingen fra CEFL. Et annet grunnvilkår må være at barnets rett til medvirkning ivaretas av namsretten.

Barneombudet synes det er vanskelig å ta stilling til om samvær bør kunne gjennomføres ved fysisk avhenting. Det vises i liten grad til erfaringer med fysisk avhenting fra de andre nordiske landene. Ombudet mener også det er behov for mer kunnskap om namsrettens arbeid i dag, blant annet hvor mange saker dette gjelder, hvordan namsretten behandler disse sakene, hvordan barns rett til å bli hørt blir ivaretatt, og hva som er utfallet i sakene.

Med utgangspunkt i den mangel på kunnskap som finnes på dette feltet, er det vanskelig å støtte en endring knyttet til fysisk avhenting, slik utvalgets flertall foreslår.

Skal det åpnes opp for fysisk avhenting, mener Barneombudet en slik avgjørelse bør ha utgangspunkt i klare barnefaglige vurderinger knyttet til det enkelte barns situasjon, behov og ressurser. Ombudet er i tvil om namsretten innehar kompetansen til å fatte slike avgjørelser.

Selv om det allerede ble gjort en barnets beste-vurdering da samværsspørsmålet var oppe i domstolen, innebærer avgjørelsen av fysisk tvang en annen vurdering enn hva som er til barnets beste ved vurderinger om omfanget av samvær.

I enkelte tilfeller vil også avgjørelsen om samvær fra domstolen ligge tilbake i tid. Kanskje kan man tenke seg at barnevernet bør kunne ha en rolle i disse sakene. Man kan enten tenke seg at barnevernet skal gis hjemmel til å fatte vedtak om fysisk avhenting, etter en forutgående undersøkelse og eventuell høring av barnet. En annen mulighet kan være at namsretten gir barnevernet mandat til å gjøre barnefaglige vurderinger og gi råd, men beholder vedtakskompetansen.

Barneombudet mener det ikke foreligger tilstrekkelig kunnskap til å vurdere konsekvensene av forslaget om fysisk tvang, og ber departementet utrede forslaget nærmere. Bl.a. ser Barneombudet behov for mer forskning på feltet. Det bør også ses nærmere på hvilke instanser som er mest egnet til å fatte avgjørelser knyttet til tvang.

Konklusjon: Det bør være en barnets beste-vurdering ved alle avgjørelser om tvangsfullbyrdelse. Barneombudet ber departementet om å utrede forslaget om fysisk henting til samvær nærmere.

Kapittel 12 Sakskostnader i barnefordelingssaker

Utvalget forslår at det bør være en egen bestemmelse om sakskostnader i barnefordelingssaker, med delte kostnader som hovedregel. Barneombudet støtter dette forslaget.

Ombudet ønsker imidlertid å peke på en annen utfordring på dette feltet, saker der den ene har rett på fri sakførsel. I Katrin Kochs rapport "Evalueringsrapport om saksbehandlingsreglene for domstolene i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær" (2008) påpekes det fra dommere, sakkyndige, advokater og foreldre at begge bør få fri rettehjelp når den ene av partene får det. Det pekes også på uheldige effekter av at partene ikke betaler for bruk av sakkyndig i forhandlingsbaserte saker, men må betale kostnader for tradisjonell sakkyndig utredning. Det er viktig at terskelen for å gå til sak ikke blir for lav. Samtidig er det viktig at partene stiller på relativt like vilkår, også økonomisk. Barneombudet ber med utgangspunkt i dette departementet se på flere sider knyttet til kostnadene ved barnefordelingssaker.

Konklusjon: Delte kostnader bør være en hovedregel i barneloven. Barneombudet ber departementet se på flere sider knyttet til kostnadene ved barnefordelingssaker.

Kapittel 13 De økonomiske rammene for barnet og foreldrene

Barneombudet støtter utvalgets prinsipielle utgangspunkt om at økonomiske forhold ikke bør være i veien for at det fastsettes en løsning som er til barnets beste. Det er i dag mulig å dele både barnetrygd og kontantstøtte hvis man har delt bosted, mens foreldre med delt bosted ikke kan motta ytelser som enslig forsørger etter folketrygdloven kapittel 15 (overgangsstønning, stønning til barnetilsyn, utdanningsstønning). Barneombudet har tidligere tatt til orde for at foreldre som velger delt bosted, også bør kunne bli vurdert i forhold til ytelser som enslig forsørger etter folketrygdloven. Ombudet er derfor glad utvalget finner en slik formell utelukkelse av foreldre med delt bosted som både ubegrunnet og uheldig. Ombudet oppfordrer departementet til å gripe tak i denne skjevheten.

Konklusjon: Det bør åpnes opp for at foreldre med delt bosted skal kunne få ytelser som enslig forsørger etter folketrygdloven kapittel 15 (overgangsstønad, stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad).

Andre merknader

Barneombudet viser til notat til barnelovutvalget, og ønsker å fremheve noen temaer som ikke er direkte berørt i NOU 2008: 9, men som vi like fullt mener er relevant å ta med i dette høringssvaret.

Høring av barn

Barn har en rett, men ikke en plikt, til å bli hørt i saker som angår dem. I saker for domstolen skal barnet bli hørt fra fylte 7 år, men også yngre barn kan bli hørt. Barneombudet mener det er viktig å styrke barns rett til deltakelse. Ombudet ønsker at familiekontorene i større grad skal involvere barn i meklings og familiesamtaler. Dette forutsetter imidlertid at det finnes gode metoder og at arbeidet med høring av barn kvalitetssikres. Ombudet ønsker tiltak for å styrke kompetansen i å snakke med barn hos ansatte på familiekontorene, sakkyndige og dommere.

Mange barn er alene med sine små og store gnagsår knyttet til det å ha foreldre i to hjem og trenger arenaer for å snakke om sine erfaringer. Barneombudet mener samtalegrupper for barn med foreldre i to hjem på skolen kan være et egnet tiltak. Her kan det være nyttig å se på erfaringene fra Bærum kommune, hvor skolehelsetjenesten driver slike samtalegrupper.

Barnelovutvalgets utredning tar opp mange problemstillinger som kan være av stor betydning for barns hverdag. I det videre arbeidet med disse problemstillingene, kan barns kompetanse være viktig. Barneombudet ber departementet vurdere å arrangere barnehøringer med fokus på de ulike temaene barnelovutvalgets utredning drøfter. Ombudet viser her bl.a. til brev til departementet fra Redd Barna datert 04.07.2008, hvor dette foreslås.

Kvalitetssikring av sakkyndige

Barneombudet ønsker tiltak for å kvalitetssikre det sakkyndige arbeidet i barnefordelingsaker. Vi viser her til vårt notat til barnelovutvalget og høringsuttalelse om kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernet datert 04.09.2006. Her foreslår Ombudet bl.a. at sakkyndige i barnefordelingssaker som hovedregel bør stå på Barne- og likestillingsdepartementets liste over sakkyndige, og at sakkyndig kommisjon for sakkyndige i barnevernssaker også bør godkjenne "tradisjonelle" sakkyndige utredninger etter barneloven.

I departementets informasjonshefte "Barnefordelingssaker der det er påstander om vold" pekes det på betydningen av at sakkyndige i disse sakene har spesiell kompetanse om vold og vurderinger av fare. Ombudet har tidligere tatt til orde for dette, og er glad departementet setter fokus på dette. Ombudet ber departementet ta konkrete skritt for å sikre en oppfølging av dette.

Beskyttelse av barn

Barneombudet er positiv til tiltak som sikrer barns rett til å ha kontakt med begge foreldre. Tiltak for å fremme trygg og utviklingsfremmende kontakt, må imidlertid ses i sammenheng med retten til beskyttelse mot skadelig kontakt. Barneombudet oppfordrer derfor utvalget til å sette fokus på de spesielle utfordringene overgrep mot barn reiser. Økt ramme for samvær under tilsyn er et viktig forslag fra utvalget i så måte.

Ombudet ønsker imidlertid å rette fokus på behovet for mer kunnskap om hvilke vurderinger domstolen gjør i saker hvor det er påstander om vold - og særskilt hvor terskelen går i forhold til stans av samvær, jf. bl § 43 1. ledd. Barneombudet ber departementet videre se på hvordan barnevernet ytterligere kan bistå i saker hvor det er mistanke om overgrep under samvær eller saker hvor konfliktnivået mellom foreldrene er så høyt at barnets utvikling er i fare. Ombudet viser for øvrig til innspillene gitt i notatet til utvalget, hvor Barneombudets erfaringer og forslag til tiltak er mer utførlig beskrevet.

Familiekontorenes rolle

Barneombudet henviser svært mange av foreldrene til familiekontorene. Ombudet mener et godt tilbud på familiekontorene kan bidra til gode avtaler for barn, virke konfliktdempende og forhindre at mange saker ender i retten. Det er derfor viktig at familiekontorene har tilstrekkelig ressurser til å kunne utføre sitt arbeid.

Mange er fornøyd med den hjelpen de har fått på familiekontoret. Mange gir imidlertid uttrykk for at de har opplevd meklerne som svært utydelige. At man ikke skal ta side eller gi entydige råd ligger kanskje i meklingsens natur. I et barneperspektiv mener imidlertid Ombudet det kan være viktig at familiekontorene er tydelige overfor foreldre på de barnefaglige vurderinger og kunnskap som finnes på feltet. Ofte kan det foreligge faglig uenighet. Dette kan også foreldre trenge å vite. Det sentrale er at foreldre får tilgang på barnefaglig kunnskap, slik at de bedre kan gjøres i stand til å se fordeler og ulemper ved de ulike løsningene de vurderer.

Det er ut fra det Barneombudet kjenner til, ikke gjort noen evaluering av endringene i meklingsordningene hvor blant annet den obligatoriske meklingen er redusert fra tre til en time. Det finnes heller ikke systematisert kunnskap om familiekontorenes arbeid i forhold til høring av barn. Barneombudet oppfordrer departementet til å gjøre en evaluering av familievernet.

Minoritetsperspektivet

Barn som har en eller to foreldre med minoritetsbakgrunn kan møte særlige utfordringer når foreldrene ikke bor sammen. De erfaringene familievernet har gjort seg om mekling i flerkulturelle familier er viktige. Mange par med flerkulturell bakgrunn har andre forventninger til meklingen enn nordmenn. Samlivsbruddet er i større grad et forhold som angår storfamilier, og beslutninger tas ikke bare av partene i meklingen. Det kan også være ulike oppfatninger av barns behov for kontakt med mor eller far og i hvilken grad barna skal bli hørt i prosessen. Det er usikkert i hvor stor grad foreldrene snakker med barna sine om den forestående skilsmissem når de kommer fra kulturer der man i liten grad involverer barna i de voksnes beslutninger. Dette kan det med fordel forskes mer på.

Behovet for å se nærmere på hvordan domstolen forholder seg til minoriteter er også sentralt. Videre er Barneombudet kjent med at frykten for barnekidnapping også er en problemstilling som ofte er relevant for barn med en eller to foreldre med minoritetsbakgrunn. Barneombudet mener det kan være behov for økt kunnskap og bevissthet rundt disse problemstillingene

Konklusjon: Barneombudet ber departementet se nærmere på forhold knyttet til høring av barn, tiltak knyttet til kvalitetssikring av sakkyndige og tiltak knyttet til beskyttelse av barn. Familievernet spiller en viktig rolle i disse sakene og må ha tilstrekkelig ressurser. Ombudet ber om en evaluering av familievernet.

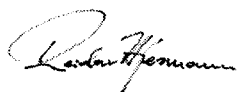
Ombudet mener også det er behov for økt kunnskap og bevissthet knyttet til de særskilte problemstillingene som gjelder barn med en eller to foreldre med minoritetsbakgrunn.

Barneombudets hovedpunkter:

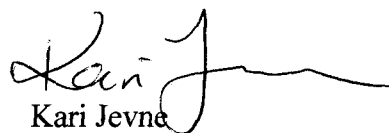
- Barneombudet mener begrepet barnets beste ikke defineres nærmere i barnelovens generelle bestemmelse om barnets beste i § 48. Informasjon om ulike momenter knyttet til barnets beste-vurderinger bør gjøres bedre tilgjengelig.
- Under forutsetning at foreldreansvaret har de samme beføyelser som i dag, mener Barneombudet fedre som ikke bor sammen med barnets mor ved fødselen bør få del i foreldreansvaret. Det bør kreves en aktiv handling fra far.
- Det bør innføres obligatorisk mekling også for foreldre som aldri har bodd sammen.
- Barneombudet støtter forslaget om at det skal være tilstrekkelig med samtykke fra én forelder når helsehjelp til barnet fremstår som nødvendig. Klageorgan i disse sakene bør være et forvaltningsorgan med særlig kompetanse på helsespørsmål.
- Barneombudet ber departementet iverksette tiltak for å ivareta barns interesser når foreldre legger sensitiv informasjon ut på internett.
- Barneombudet deler utvalgets vurderinger knyttet til det å gå på to skoler eller i to barnehager, og mener slike ordninger svært unntaksvis kan være til barnets beste.
- Barneombudet mener flytting innenlands bør ligge under bostedskompetansen. Det bør innføres en varslingsplikt og krav om mekling ved uenighet.
- Barneombudet mener begrepet "vanlig samværsrett" bør tas ut av barneloven.
- En eventuell utvidelse av 'vanlig samværsrett' må ses i sammenheng med forslaget om økt samværsfradrag i barnebidragsregelverket.
- Barneombudet støtter at rammen for samvær under tilsyn utvides. Ombudet ber departementet se nærmere på de utfordringer som oppstår når det ikke oppnevnes en offentlig tilsynsperson.
- Det bør ikke innføres sanksjoner overfor foreldre som ikke overholder samværsavtalen.
- Dagens prinsipp om at avgjørelser knyttet til bosted, samvær og foreldreansvar først og fremst skal ta utgangspunkt i barnets beste bør beholdes.
- Det bør åpnes for at domstolene skal kunne idømme delt bosted dersom særlige grunner tilsier det.
- Det bør være en barnets beste-vurdering ved alle avgjørelser om tvangsfullbyrdelse. Barneombudet ber departementet om å utrede forslaget om fysisk henting til samvær nærmere.

- Delte kostnader bør være en hovedregel i barneloven. Barneombudet ber departementet se på flere sider knyttet til kostnadene ved barnefordelingssaker.
- Det bør åpnes opp for at foreldre med delt bosted skal kunne få ytelser som enslig forsørger etter folketrygdloven kapittel 15 (overgangsstønad, stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad).
- Barneombudet ber departementet se nærmere på forhold knyttet til høring av barn, tiltak knyttet til kvalitetssikring av sakkyndige og tiltak knyttet til beskyttelse av barn.
- Familievernet spiller en viktig rolle i disse sakene og må ha tilstrekkelig ressurser. Ombudet ber om en evaluering av familievernet.
- Ombudet mener også det er behov for økt kunnskap og bevissthet knyttet til de særskilte problemstillingene som gjelder barn med en eller to foreldre med minoritetsbakgrunn.

Med vennlig hilsen

Reidar Hjermann
barneombud

Kari Jevne
seniorrådgiver